

Zmíněná kapitulní škola, jejímž hmotně zabezpečeným jádrem žáků byli bonifanti, měla původně někde v prostoru „kláštera“ svou vlastní místnost, kde žáci žili a učili se, v „klášteře“ kostela se společně stravovali. Dohlížel na ně zvlášť určený mistr. Jejich výuka byla zprvu formulována jako umění (liturgického) zpěvu a latinské mluvy a stylistiky; učit onen zpěv bylo úkolem kantora jako služebníka (ministra) kapituly, ono „latinsky mluvit“ bylo sférou činnosti mistra školy. Jemu také patřila podle statut vlastní výchova žáků. Výuka, kterou mistr praktikoval, konstitovala u chrámu celé trivium a na přelomu 13. a 14. století už i quadrivium. Nebyla to zanedbatelná instituce – předpokládáme, že Jan Očko sám byl zřejmě jejím absolventem – a můžeme u ní poměrně přesně zjistit, kde reálně stála a působila; do stržení „kláštera“ to byl jistě některý tamní objekt, nepřímo o tom svědčí ještě r. 1350 doložená školmistrova povinnost starodávné péče o zalévání růží v chóru o prvních nešporách, o matutinu a o mši na sv. Víta a o procesí téhož dne.⁵⁰⁵ V původním objektu škola zůstala až do odbourání kláštera a kde byla dál i jak dlouho, to je sotva možné zjistit. Jistě šlo o měnicí se provizorium a teprve r. 1370 zachycujeme zprávu, že mistr školy M. Konrád koupil domek v uličce vedoucí k brance Bruska a ten po šesti letech odkázal nadále tu působící škole.⁵⁰⁶ Domek nebyl velký a dovedeme si představit, že onemocněl-li některý chlapec, zůstal opravdu bez jídla a přístřeší. Až po roce 1375 a možná i po některých nedobrych zkušenostech vyřešil tyto i jiné podobné případy nový špitál založený arcibiskupem, kam se žáci školy, choralisté i další nezajištění klerici mohli v nemoci uchýlit.

Se všemi těmito změnami zřejmě nějak souvisel i spor mezi kapitulním děkanem Hynkem Klukem a scholastikem Vojtěchem Raňkovým, který se týkal práva pořádkového dohledu a drobného soudnictví (*correctio*) nad choralisty a nad vedením kapitulní školy. Spor rozhodl na základě interpretace dosavadních kapitulních statut arcibiskup Jan v listopadu 1375, tedy čtyři měsíce po původním založení špitálu, ve prospěch děkana kapituly a svůj výrok nechal zapsat do knihy statut (*libro statutorum ... ecclesie ascribatur*).⁵⁰⁷ Ona samostatná kniha statut pražského kostela však není známa a zjevně se nedochovala.

⁵⁰⁵ PODLAHA, *Statuta*, s. 36. Jistě tu šlo o maximální péči o slavnostní (v tomto případě) vzhled sakrálního prostoru na svátek hlavního patrona chrámu, ale i o blízkost působiště mistra školy a příslušného oltáře.

⁵⁰⁶ TOMEK, *Základy IV*, s. 137, č. 57. Šlo o jeden z domů v areálu pozdějšího Šternberského paláce, *Umělecké památky, Hradčany*, s. 261.

⁵⁰⁷ APH, AMK, listiny, sign. 360, ERŠIL – PRAŽÁK, *Archiv I*, č. 429, s. 121.

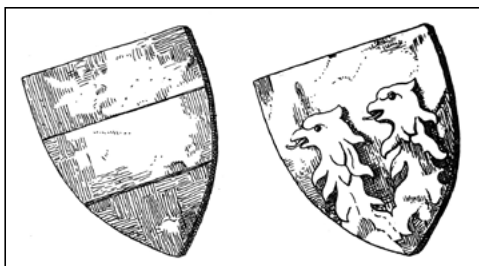
Biskupské statky; stavby a umělecká díla

Pražský (arci)biskup byl po dobu svého episkopátu majitelem pozemkových celků, větších i drobných teritorií, jež byly roztroušeny po území celých Čech. Jejich rozložení původně určovaly potřeby opěrných bodů pro biskupovy cesty po zemi – diecézi, proto jeho nejstarší součásti sledovaly zemské stezky. Byla to obdoba rozložení královských hradů a pak měst, jejichž síť tvořila mocenské zázemí panovnické moci. Stejně potřeby vlastní državy pražských arcibiskupů stály ještě v pozadí Karlova darování Luhe v Nových Čechách Janu Očkovi.

Rozsah a rozložení biskupského pozemkového majetku v Čechách⁵⁰⁸ se postupně vyvíjely a v jednotlivostech měnily. Celek časem výrazně trpěl roztržštěním do drobných i větších nechráněných celků, které ho při válečných potyčkách vystavovaly velkým rizikům. Na to soustavněji reagoval až biskup Tobiáš z Bechyně (1278–1296), který začal s opevňováním hradních či městských celků ve svých větších majetkových seskupeních. Současně se jako každý dobrý hospodář pokoušel on i jeho nástupci statky zcelovat do větších a souvislých teritorií. Ve druhé polovině 14. století se tak nejsoustavnějším seskupením staly postupně získávané biskupské majetky v jihovýchodních Čechách. Šlo o vůbec největší biskupské panství Červená Řečice, v němž leželo město Pelhřimov, a nedaleké, ale ne souvislé celky panství Herálec, Trhový Štěpánov a Křivsoudov a poněkud již vzdálenější k jihozápadu ležící Chýnov a Týn nad Vltavou. Cestu k Bavorsku zhruba sledovala panství Příbram, Rožmitál pod Třemšínem, poněkud severněji ležely Rokycany a dál k hranicím Horšovský Týn a Herštejn. Z majetků nepřilíží vzdálených od Prahy zůstal biskupovi Český Brod a od něj směrem k severovýchodu se rozkládaly drobné celky Běchary a Žerčice, po Labi dále významná Roudnice a odtud přibližně na sever

⁵⁰⁸ TOMEK, *Dějepis města Prahy III*, s. 33–50. V přehledném souhrnu a s mapovými přílohami Zdeněk BOHÁČ, *Pozemková držba pražského arcibiskupství v době předhusitské*, *Historická geografie* 18, 1979, s. 165–204.

Helfenburk (Hrádek) u Úštěku a v Krušnohoří Supí Hora (Kyšperk). Jan Očko z těchto panství koupil pro arcibiskupství v letech 1374–1375 hrad a panství Helfenburk, v budoucnu oblíbené útočiště jeho synovce Jana z Jenštejna. Vymezení majetkové příslušnosti k jednotlivým seskupením se postupně měnilo a ta se jen výjimečně blížila souvislému teritoriu. Relativní souvislost území platila především o onom velkém panství Červená Řečice, k němuž patřilo 91 povětšinou drobných sídelních celků a jen jeden (Budíkov) byl oddělen. Plně územně souvislé bylo panství Trhový Štěpánov (11 vsí) a kompaktní teritoriální jádro mělo i panství Horšovský Týn, kde přesto 6 vesnic z 22 bylo odděleno.

43. Nad branou hradu Helfenburku u Úštěka jsou dnes patrná pouze torza erbu pražského arcibiskupství a Jana Očka, která v lepším dochování zachytil ještě August Sedláček.

Nemovitý majetek arcibiskupství tedy tvořila města a městečka, vsi a hrady a především pozemky a lesy, roztroušené nebo územně částečně soustředěné, jež byly v přímé držbě arcibiskupa. Vrchní dohled nad nimi byl obdobný jako u všech vyspělejších panství šlechtických. V centru „panství“ sídlil purkrabí; u velkých celků mohlo být purkrabí více, ale pak podléhali onomu purkrabímu nominálního centra. Měli na starosti hospodářství i soudnictví ve svém obvodu a všichni podléhali arcibiskupovu pokladníkovi, případně komořím. Bližší představu o těchto vazbách, natož o prosperitě či hospodaření jednotlivých celků, nemáme. Až z let 1382–1383 je dochován účet pokladníka pražského arcibiskupství.⁵⁰⁹ Nicméně i pro dobu Jana Očka je několikrát jmenován jeho pokladník, *thesaurarius*, kterým byl horšovskotýnský arcijáhen jménem Přibyslav.⁵¹⁰ Naznačuje to jak schopnosti této osoby, tak význam právě oblasti Horšovského Týna pro jeho polohu na cestě do Nových Čech. Nejstarší urbář biskupských statků byl pořízen už v letech 1283/1284 (ale dochován je jen ve zlomku) a další se zachoval teprve z roku 1390.⁵¹¹ Zato k roku 1379, kdy byla Václavem IV. vybírána, zřejmě v návaznosti na nastoupení jeho vlády, zvláštní berně, byl pořízen podrobný berní rejstřík všech statků pražského arcibiskupství.⁵¹² Tyto cenné prameny nám přesto nedovolí zjistit, jestli měl Jan Očko nějaké specifické hospodářské odvětví, které by mu snad bylo blízké (jako bylo u jeho předchůdce rybníkářství). Ani kronikářské nebo životopisné záznamy nezachytily žádný detail tohoto druhu. Přesto některá Očkova rozhodnutí naznačují jeho, snad původem podmíněné, snad porozuměním současnému stavu dané sympatie a důvěru k městskému životu a jeho silám.

Kromě dvou vlastních špitálních fundací⁵¹³ se Jan Očko musel postarat ještě o špitál v Českém Brodě. Špitál tam založil jeho předchůdce Arnošt z Pardubic v závěru svého života, ale detailní uspořádání a faktická realizace špitálu byly až věci Arnoštových testamentářů. Ti poté, co se ujali funkce, přišli za Arnoštovým nástupcem a společně zajistili listinou z 21. listopadu 1370 právní základy fungování špitálu.⁵¹⁴ Jeho finanční

⁵⁰⁹ Václav CHALOUPECKÝ, *Účet pokladníka arcibiskupství pražského z let 1382/83*, Praha 1912.

⁵¹⁰ Doklad např. v listině z 1376, otištěné v LE I, č. 244, s. 130.

⁵¹¹ Josef EMLER, *Decem registra censuum bohemiae aetate bellum hussiticum praecedente*, Praeae 1881, s. 1–3 a s. 92–150.

⁵¹² EMLER, *Decem registra*, s. 313–400.

⁵¹³ O nich srv. závěr kapitoly o Očkovu olomouckém období a v části o pražské katedrále.

⁵¹⁴ LE I, č. 157, s. 76–77.